

ISSN
2547-989X

Sinop Üniversitesi
Sosyal Bilimler Dergisi

Araştırma Makalesi

Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8
(Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Özel Sayısı), 200-222
Geliş Tarihi:10.11.2024 Kabul Tarihi:04.12.2024
Yayın: 2024 Yayın Tarihi:31.12.2024
<https://doi.org/10.30561/sinopUSD.1582449>
<https://dergipark.org.tr/sinopUSD>

TÜRKÇE DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMLARI İLE TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA SES OLAYLARI KONUSUNUN ÖĞRETİMİ VE İŞLEVSEL DİLBİLGİSİNE GÖRE ETKİNLİK ÖNERİLERİ*

Seher ÇİÇEK*

Öz

Bu araştırmanın amacı; 2019 ve 2024 Türkçe Dersi Öğretim Programları ile Türkçe ders kitaplarında ses olayları konusunun öğretimini karşılaştırmalı olarak incelemek ve işlevsel dilbilgisine uygun öğretim etkinlikleri önerisi getirmektir. Bu amaçla çalışmada doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemle uygun olarak ulaşılan veriler, betimsel analiz tekniğine uygun olarak alanyazının taranması ile ulaşılan ölçütlere göre incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre; 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda 5. sınıf, 2024 Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda 6. sınıf düzeyinde yer verilen ses olayları konusu, her iki programda da işlevsel bir yaklaşımla ele alınmıştır. 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda ses olayları ile ilgili beş farklı terim varken, 2024 Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yedi farklı terim vardır. Ses olayları konusu 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yazma becerisi ile, 2024 Türkçe Öğretim Programı'nda ise dört temel dil becerisi ile ilişkilendirilmiştir. Ancak incelenen 5. sınıf Türkçe ders kitabında ses olayları ile ilgili öğretim etkinliklerinin Türkçe Dersi Öğretim Programları'nın (MEB, 2019, 2024) temel yaklaşımı olan işlevsel dilbilgisine uygun olmadığı görülmüştür. Çünkü bu etkinliklerin metin temelli olmadığı, kuralcı bir yaklaşımla hazırlandığı, aşamalı olmadığı, dil becerileri ile ilişkilendirilmediği görülmüştür. Ayrıca hem öğretim etkinliklerinin hem de tema sonunda yer alan ses olayları sorularının bilişsel öğrenme düzeylerinin hatırlama ve anlama basamağında kaldığı görülmüştür. Araştırmada ses olayları konusunun aşamalık ilkesine uygun olarak yapı bilgisi bulunduğu için 6. sınıf düzeyinde verilmesinin uygun olduğu görüşü ortaya çıkmıştır. Son olarak çalışmada ders kitabı yazarları, öğretmenlere ve ilgililere katkı sağlaması için işlevsel dilbilgisi yaklaşımına uygun öğretim etkinlikleri hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: İşlevsel Dilbilgisi, Ses Olayları, Türkçe Dersi Öğretim Programı, Türkçe Ders Kitabı

* Bu araştırma, Uluslararası Karadeniz Araştırmaları Kongresi'nde (24-25 Ekim 2024) sunulan özet bildirinin tam metnidir.

* Öğr. Gör. Dr., Sinop Üniversitesi, TÖMER, scicek@sinop.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-1501-2675>

Teaching The Subject of Sound Events in Turkish Curricula and Turkish Textbooks and Activity Suggestions According to Functional Grammar

Abstract

The aim of this study is to comparatively examine the teaching of sound events in the 2019 and 2024 Turkish Lesson Teaching Programs and Turkish textbooks and to suggest teaching activities suitable for functional grammar. For this purpose, document analysis method was used in the research. The data obtained in accordance with this method were analyzed according to the criteria reached by reviewing the literature in accordance with the descriptive analysis technique. According to the results of the research; the subject of sound events, which is included at the 5th grade level in the 2019 Turkish Lesson Teaching Program and at the 6th grade level in the 2024 Secondary School Turkish Lesson Teaching Program, is handled with a functional approach in both programs. While there are five different terms related to sound events in the 2019 Turkish Lesson Teaching Program, there are seven different terms in the 2024 Secondary School Turkish Lesson Teaching Program. The subject of sound events is associated with writing skill in the 2019 Turkish Language Teaching Program and with the four basic language skills in the 2024 Turkish Language Teaching Program. However, it was observed that the teaching activities related to sound events in the 5th grade Turkish textbook examined were not suitable for functional grammar, which is the basic approach of the Turkish Curriculum (MoNE, 2019, 2024). Because it was seen that these activities were not text-based, were prepared with a prescriptive approach, were not progressive, and were not associated with language skills. In addition, it was seen that both the teaching activities and the sound events questions at the end of the theme remained at the recall and comprehension level of cognitive learning levels. In the study, it was concluded that it is appropriate to teach the topic of sound events at the 6th grade level because it has structure information in accordance with the principle of gradualism. Finally, in the study, teaching activities in accordance with the functional grammar approach were prepared to contribute to textbook authors, teachers and interested parties.

Keywords: Functional Grammar, Sound Events, Turkish Curriculum, Turkish Textbook

Giriş

Bir dilin ses, biçim, söz dizimi ve anlam özelliklerini inceleyip dilin işletim sistemini açıklayan bilim dalı dilbilgisidir. “Akciğerlerden gelen havanın gırtlakta oluşturduğu titreşim.” şeklinde (TDK, 2018) tanımlanan ses, bir dilin en küçük birimidir. Ses birimler biçimleri, biçimbirimler sözcükleri oluşturur. Sözcükler de söz dizimi kurallarına göre dizilerek anlamlı birimler olan cümleleri oluşturur.

Bir dildeki sesleri, bunların özelliklerini, dağılımını ve birleşimlerini inceleyen bilim dalı ses bilgisidir. Sesler yazılı dilde harflerle gösterilir. Günümüzde Türkiye Türkçesinin yazımında kullanılan alfabede yirmi dokuz harf vardır. Bu harflerin

sekizi ünlü, yirmi biri ise ünsüz sesleri yazıda göstermek için kullanılır. Ancak Türkiye Türkçesinde anlam ayırıcı olarak konuşmada kullanılan on sekiz ünlü, yirmi dört de ünsüz ses olduğu ispatlanmıştır (Efendioğlu ve İşcan, 2010).

Bir dili kullanmada başarılı olmak için dil becerilerinde yetkinleşmek gerekir. Bir kimse ana dilini kendiliğinden kullanmayı öğrenir. Ancak bir dilin kullanımı bölgeden bölgeye farklılaşır ve yazılı dili kullanmak için örgün veya yaygın bir şekilde uzmanlardan ders almak gerekir. Bir dili ölçünlü bir şekilde sözlü ve yazılı olarak kullanmanın ilk yolu dildeki sesleri tanımak, bilmek ve seslerin birleşimi sırasında ortaya çıkan ses olaylarını dört temel beceride ustaca kullanmakla ilgilidir. Bu nedenle Türkçe dersi öğretim programlarında (MEB, 2019, 2024) ses olayları konusu yer almıştır.

2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (MEB, 2019, 38) ses olayları: “T.5.4.11. Yazılarında ses olaylarına uğrayan kelimeleri doğru kullanır. Ünlü düşmesi, ünlü daralması, ünsüz benzeşmesi, ünsüz yumuşaması ve ünsüz türemesi ses olayları üzerinde durulur.” şeklinde bir kazanımla 5. sınıf düzeyinde yazma beceri alanında ele alınmıştır. Bununla beraber ses olayları konusu içinde ünlü düşmesi, ünlü daralması, ünsüz benzeşmesi, ünsüz yumuşaması ve ünsüz türemesi olmak üzere beş farklı terime yer verilmiştir. Buna göre 5. sınıf öğrencilerinden bu konu ile ilgili yazma alanında bilgi ve beceri edinmesi beklenmektedir. Ayrıca işlevsel bir yaklaşımla ana dilleri Türkçeyi yazarken ses olaylarına uğramış sözcükleri doğru yazma becerisi edinmeleri hedeflenmiştir.

2024 Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (MEB, 2024) ses olayları: “DYS.DO.6.2. Söz varlığı ve dil yapılarının birleşmesinde karşılaşılan yardımcı ünsüzlerin (y, ş, s, n) ve ses olaylarının (ünlü düşmesi, ünsüz benzeşmesi, ünsüz yumuşaması, ünlü daralması, ünlü türemesi ve ünsüz türemesi) sebeplerini ayırt eder.

DYS.KY.6.1. Ses olaylarına uğrayan söz varlığı ve dil yapılarını doğru kullanır.” şeklinde kazanımla 6. sınıf düzeyinde anlama becerileri altında dinleme ve okuma; anlatma becerileri altında konuşma ve yazma becerilerinde ayrı olarak iki farklı kazanım açıklamasıyla ele alınmıştır. Bununla birlikte ses olayları konusu

içinde yardımcı ünsüz, ünlü düşmesi, ünsüz benzeşmesi, ünsüz yumuşaması, ünlü daralması, ünlü türemesi ve ünsüz türemesi olmak üzere yedi farklı terime yer verilmiştir. Buna göre 6. sınıf öğrencilerinden bu konu ile ilgili bilgi ve beceri edinmesi beklenmektedir. Ayrıca işlevsel bir yaklaşımla ana dilleri Türkçeyi dinleyip okurken sebeplerini ayırt etme; konuşup yazarken ise doğru konuşup doğru yazma becerisi edinmeleri hedeflenmiştir. Programlardaki kazanımlara bakıldığında yeni Türkçe öğretim programında (MEB, 2024) ses olayları ile ilgili kazanımların işlevsel bir şekilde bütün dil becerilerini kapsamı doğru ve önemli bir gelişmedir.

İşlev kavramının merkezde olduğu işlevsel dilbilgisi, iletişimde dilsel birimlerin kullanım ilkelerini anlam, söz dizimi ve edim düzleminde betimlemek için çalışmalar yapan dilbilgisi alanıdır (Çiçek, 2023, 70). Dilin temel işlevi anlam üretmek olan işlevsel dilbilgisinde (Dik, 1997; Eggins, 2014; Halliday, 2004) dilsel ifadelerin anlamları kullandıkları bağlamdan etkilenir (Aksan, 1993; Freddi, 2004; Larsen-Freeman, 2001; Schaaik, 1998). Bu nedenle bir dilin kullanımını temel dil becerileriyle ilişkilendirilmeli, dilsel yapılar metin temelli öğretim sağlanarak bağlam içinde öğretilmelidir. İşlevsel yaklaşımın benimsendiği ses olaylarının öğretimi de temel dil becerilerinin gelişimine hizmet etmeli, öğrenci konu hakkında öğrendiği yeni bilgi ve becerilerle ana dili okuryazarlık becerisini geliştirmelidir. Böylece ana dilini ölçünlü bir şekilde dört temel dil becerisinde kullanan bir birey olmalıdır.

Alanyazında ses olayları üzerine yapılan çalışmalar vardır (Aksin, 2022; Karatay ve Kükrer, 2024; Pekaz, 2007; Şahin, 2019; Yenen Avcı, 2014). Buna göre Aksin (2022) etkinlik temelli ses olaylarının öğretiminin beşinci sınıf öğrencilerinin akademik başarılarını artırdığını ve dilbilgisi tutumlarını geliştirdiğini ortaya koymuştur. Şahin ise (2019) eğitsel oyunların kullanımının altıncı sınıf öğrencilerinin ses olayları başarısını artırdığını belirlemiştir. Karatay ve Kükrer (2024) beşinci sınıf öğrencilerinin seslerin yazımı ve ses olayı bulunan sözcüklerin yazımında; Pekaz (2007) sekizinci sınıf öğrencilerinin ses olayı bulunan sözcüklerin yazımında sıklıkla

hata yaptıklarını belirlemiştir. Türkçe ders kitaplarında ses olaylarını inceleyen Yenen Avcı (2014) ise konu ile ilgili etkinliklerin yetersiz olduğunu, aşamalı olmadığını, etkinliklerin hatırlama düzeyinde kaldığını tespit etmiştir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada daha önce yapılan çalışmalardan farklı olarak 2019 ve 2024 Türkçe Dersi Öğretim Programları ile Türkçe ders kitaplarında ses olayları konusunun öğretimi karşılaştırmalı olarak incelenecek ve işlevsel dilbilgisine uygun öğretim etkinlikleri önerisi getirilecektir. Bu amaçla aşağıdaki sorunlara cevap aranmıştır:

Araştırma Sorunları:

1. 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı ile 2024 Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda ses olayları konusu nasıl ele alınmıştır, farklılık var mıdır?
2. Beşinci sınıf Türkçe ders kitabında bulunan ses olayları konusu ile ilgili öğretim etkinlikleri işlevsel dilbilgisi yaklaşımına uygun mudur?
3. Ses olayları ile ilgili işlevsel dilbilgisine uygun öğretim etkinlikleri nasıl olmalıdır?

Yöntem

Türkçe dersi öğretim programlarında ve ders kitaplarında ses olayları konusunun ele alınışının incelendiği bu çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesine göre yürütülmüştür. Bu yöntemle göre ilk olarak araştırma konusunu ilgilendiren sözlü, basılı veya yazılı dokümanlar toplanır. Bu dokümanlar araştırma amaçlarına uygun olarak sistematik bir şekilde analiz edilerek sonuçları yazılı olarak raporlaştırılır ve sunulur (Karasar, 2012; Şimşek, 2009; Yıldırım ve Şimşek, 2011). Buna göre çalışmanın dokümanları; 2019 ve 2024 Türkçe Öğretim Programları ile örneklem olarak belirlenen 5. sınıf Türkçe ders kitabıdır. Daha sonra bu dokümanlar üzerinde ses olayları konusu alanyazın taranarak belirlenen çeşitli ölçütlere göre incelenmiş, sonuçlar yazılı olarak raporlaştırılmıştır.

Araştırmanın İnceleme Nesneleri

Bu araştırmanın veri toplama araçları 2019 Türkçe Dersi ve 2024 Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programları ve 5. sınıf Türkçe ders kitabıdır (Sevim, 2022).

Veri Analizi

Araştırmada toplanan dokümanları çözümlmek için nitel veri analizi yöntemlerinden betimsel analiz kullanılmıştır. Çünkü bu analiz yönteminde araştırma verileri önceden belirlenen temalara göre incelenir ve veriler ilgili temaya kodlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Buna göre araştırmanın sorun ve alt sorunlarını çözmek için ilk olarak 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı ve 2024 Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda ses olaylarına ilişkin sınıf düzeyi, terimler, terim sayısı, benimsenen öğretim yaklaşımı incelenip sonuçları karşılaştırılmıştır.

Araştırmada ikinci olarak örneklem olarak belirlenen, 2023-2024 eğitim-öğretim yılında okutulan 5. sınıf Türkçe ders kitabında (Sevim, 2022) ses olayları konusu üzerine bulunan öğretim etkinlikleri alanyazın taranarak oluşturulan (Çiçek, 2021; Sancı Uzun vd., 2019) metin temelli, dilbilgisel yaklaşım, aşamalık, bilişsel öğrenme düzeyi ölçütlerine göre incelenmiştir.

Araştırmada üçüncü olarak ise işlevsel dilbilgisi yaklaşımına uygun olarak ses olayları konusunun öğretimini amaçlayan öğretim etkinlikleri hazırlanmış, akademisyen ve öğretmenlerin kullanımına sunulmuştur.

Bulgular

Birinci alt soruna ilişkin bulgular: Bu alt sorunu çözümlmek için 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı ile 2024 Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda ses olayları konusunun ele alınışı incelenmiştir.

Tablo 1. 2019 ile 2024 Türkçe Dersi Öğretimi Programları'nda Ses Olayları Konusu

Ses olayları	Sınıf düzeyi	Terim sayısı	Terimler	Dilbilgisel yaklaşım	Dil becerileri ilişkisi
2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı	beşinci sınıf	beş	ünlü düşmesi, ünlü daralması, ünsüz benzeşmesi, ünsüz yumuşaması ve ünsüz türemesi	İşlevsel dilbilgisi	Yazma becerisi

2024 Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı	altıncı sınıf	yedi	yardımcı ünlü düşmesi, ünsüz benzeşmesi, ünsüz yumuşaması, ünlü daralması, ünlü türemesi ve ünsüz türemesi	İşlevsel dilbilgisi	Dinleme, okuma, konuşma, yazma becerisi
---	---------------	------	--	---------------------	---

Tablo 1’de görülen sonuçlara göre her iki programda da ses olayları konusu işlevsel dilbilgisi yaklaşımına göre ele alınmıştır. 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda ses olayları 5. sınıf düzeyinde ele alınırken 2024 Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda 6. sınıf düzeyinde ele alınmıştır. 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda ses olayları ile ilgili beş farklı terim varken 2024 Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda yedi farklı terim vardır. Son olarak her iki programda da ses olayları işlevsel bir bakış açısıyla ele alınmıştır. Ses olayları konusu 2019 Türkçe Öğretim Programı’nda yazma becerisi ile, 2024 Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda ise dört temel dil becerisi ile ilişkilendirilmiştir. Buna göre ses olaylarının temel dil becerilerine etkisi ve katkısı, dil becerileriyle ilişkisiyle ele alınarak öğrencilerin konu ile ilgili bilgi ve beceri edinmesi hedeflenmiştir.

İkinci alt soruna ilişkin bulgular: Araştırmada ikinci olarak 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki ses olayları konusu ile ilgili öğretim etkinlikleri; metin temelli olma, dilbilgisel yaklaşım, aşamalık, bilişsel öğrenme düzeyi ölçütlerine göre incelenmiştir.

İncelenen Türkçe ders kitabında (Sevim, 2022) ses olayları konusu ile ilgili üç öğretim etkinliği olduğu belirlenmiştir. Bu üç etkinlikte ünlü düşmesi, ünlü daralması, ünsüz yumuşaması, ünsüz türemesi, ünsüz benzeşmesi olmak üzere beş terime yer verilmiştir.

a. Ünlü düşmesi ve ünlü daralmasıyla ilgili aşağıda verilen bilgileri okuyunuz.

Ünlü düşmesi: İki heceli bazı kelimeler ünlüyle başlayan bir ek aldıklarında ikinci hecelerindeki dar ünlüler (ı, i, u, ü) düşer. Bu ses olayına **ünlü düşmesi** denir. Aşağıdaki örnekleri inceleyelim.

ağız → ağız-ı → ağızı beyin → beyin-imiz → beynimiz

Ünlü daralması: Dilimizde “a” ve “e” geniş ünlüleriyle biten kelimelere “y” ünsüzüyle başlayan bir ek getirildiğinde kelimenin sonundaki geniş ünlüler daralarak “ı, i, u, ü” dar ünlülerine dönüşür. Bu kurala **ünlü daralması** denir.

Ünlü daralmasında; “a” ünlüsü “ı” veya “u” ünlüsüne; “e” ünlüsü ise “i” veya “ü” ünlüsüne dönüşerek daralır.

Örnek: koşma – yor → koşmuyor dile – yor → diliyor
sevme – yor → sevmiyor ara – yor → arıyor
ye – y-en → yiyen de-y-e → diye

b. Okuduğunuz metinde geçen ünlü düşmesine ve ünlü daralmasına uğramış kelimeleri bularak altlarını çiziniz. Ardından bu ses olaylarına aşağıdaki gibi ikişer örnek yazınız.

Ünlü düşmesi örnekleri: _____

Ünlü daralması örnekleri: _____

121

Şekil 1. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, 6. Etkinlik, Sayfa 121

Etkinlik açıklaması: Şekil 1’de görülen, a ve b bölümlerinden oluşan altıncı etkinlikte ünlü düşmesi ve ünlü daralması ele alınmıştır. a bölümünde bu iki kavramla ilgili önce tanım ve sonra birkaç örnek sözcük verilmiştir. b bölümünde ise öğrencilerden bu ses olaylarına metinden örnek bulmaları istenmiştir.

Metin temelli olma: Etkinlik metin temelli değildir çünkü dördüncü temada yer alan “Padişaha Su Hediye Eden Adam” adlı okuma metninin altında hazırlanan bu etkinlikte okuma metninden örnek cümle ve paragraflar alınmamıştır. Ancak etkinliğin b bölümünde öğrencilerden okuma metninden ses olaylarına uygun örnekler bulunması istense de etkinliğin metin temelli olduğu söylenemez.

Dilbilgisel yaklaşım: Etkinlik biçimsel yaklaşıma uygun olarak hazırlanmıştır. Çünkü etkinlikte önce kural yani tanım ardından tanıma ilişkin birkaç örnek verilmiştir. Bu yüzden 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda benimsenen işlevsel yaklaşımla uyuşmayan bir etkinliktir.

Aşamalık: Etkinlik aşamalı değildir. Etkinlikte ünlü düşmesi ve ünlü daralması ses olayları öğretilirken hece, ek, ünlü, ünsüz, dar ünlü, geniş ünlü terimleri geçmektedir. Ancak etkinlikte bunlarla ilgili öğrencilere ön bilgilerinin hatırlatacak herhangi bir hazırlık veya açıklama yapılmamıştır.

Bilişsel öğrenme düzeyi: Etkinlik hatırlama ve anlama düzeyine uygundur. Etkinliğin birinci bölümü hatırlama, ikinci bölümü ise anlama bilişsel öğrenme düzeyindedir. Çünkü etkinlikte ünlü düşmesi ve daralmasının tanımlarında öğrencilere bilgi verilmiş, ikinci bölümde ise bu bilgiye uygun öğrenciden örnek vermesi istenmiştir.

Dil becerileri ile ilişki: Etkinlikte dil becerileri ile dolaylı bir ilişki kurulmuştur. Öğrencilerden okuma metninden ünlü düşmesi ve ünlü daralması örnekleri bulmaları istenmiştir.

7. Etkinlik

Ses olaylarıyla ilgili aşağıda verilen bilgileri okuyarak örnekleri inceleyiniz. Daha sonra açıklamaların altındaki cümlelerde görülen ses olaylarını belirtilen yere yazınız.

Ünsüz yumuşaması

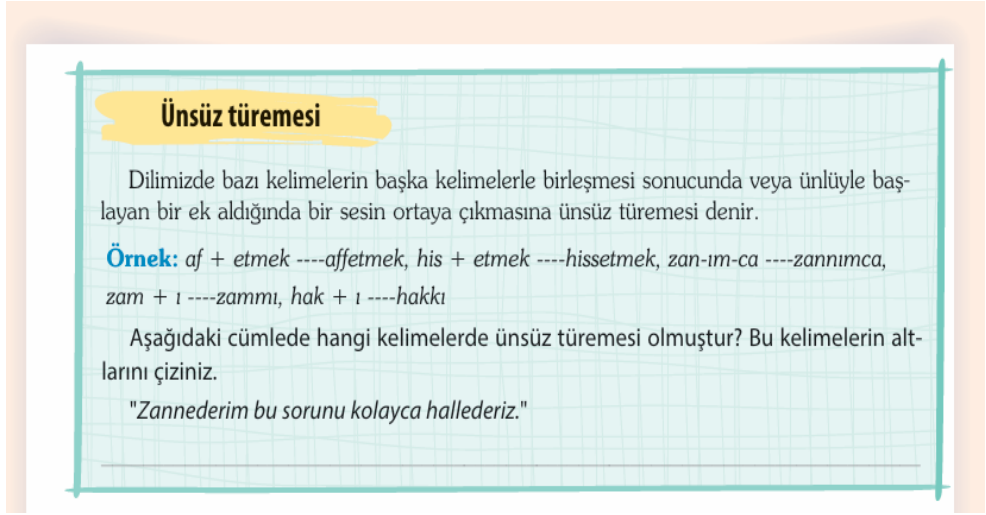
Dilimizdeki p, ç, t ve k ünsüzleriyle biten bir kelimeye ünlü ile başlayan bir ek getirildiğinde sonundaki ünsüz yumuşayarak b, c, d, g, ğ'ye dönüşür.

p ünsüzü b ünsüzüne, ç ünsüzü c ünsüzüne, t ünsüzü d ünsüzüne, k ünsüzü de g veya ğ ünsüzüne dönüşerek yumuşar.

Örnek: kitap - ı → kitabı, topaç - ı → topacı, kâğıt - ı → kâğıdı, pamuk - u → pamuğu

Metinden alınan aşağıdaki cümlede hangi kelimelerde ünsüz yumuşaması olmuştur? Kelimelerin altlarını çiziniz.

"Çam ağacını ormandan söküp getiren bu sevimli çocuğun babasıymış."

Şekil 2. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, 6. Etkinlik, Sayfa 139-140

Etkinlik açıklaması: Şekil 2’de görülen ve iki aşamadan oluşan etkinlikte ünsüz yumuşaması ve ünsüz türemesi ele alınmıştır. Etkinlikte ilk önce bu iki terimle ilgili önce tanım ve sonra birkaç örnek sözcük verilmiştir. İkinci aşamada ise örnek cümleler üzerinde ses olaylarını bulmaları istenmiştir.

Metin temelli olma: Etkinlik metin temelli değildir çünkü beşinci temada yer alan “Küçük Çam Ağacı” adlı okuma metninin altında hazırlanan bu etkinlikte okuma metninden sadece bir örnek cümle alınmıştır. Ünsüz türemesi için metinle ilgili olmayan bir cümle verilmiştir. Bu ses olayları için verilen örnek cümleler yetersiz ve tamamen metinle ilgili değildir.

Dilbilgisel yaklaşım: Etkinlik biçimsel yaklaşıma uygun olarak hazırlanmıştır. Çünkü etkinlikte önce kural yani tanım, bunun ardından tanıma ilişkin birkaç örnek sözcük verilmiştir. Bu yüzden 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda benimsenen işlevsel yaklaşımla uyuşmayan bir etkinliktir.

Aşamalık: Etkinlik aşamalı değildir. Etkinlikte ünsüz yumuşaması, ünsüz türemesi ses olayları öğretilirken ünsüz, ünlü, ek, ses terimleri geçmektedir. Ancak etkinlikte bunlarla ilgili öğrencilere ön bilgilerini hatırlatacak herhangi bir hazırlık veya açıklama yapılmamıştır.

Bilişsel öğrenme düzeyi: Etkinlik hatırlama ve anlama düzeyine uygundur. Etkinliğin birinci aşaması hatırlama, ikinci aşaması ise anlama bilişsel öğrenme düzeyindedir. Çünkü etkinlikte ünsüz yumuşaması ve ünsüz türemesi tanımlarında öğrencilere bilgi verilmiş, ikinci bölümde ise öğrenciden bu bilgiye uygun örnek vermesi istenmiştir.

Dil becerileri ile ilişki: Etkinlikte dil becerileri ile bir ilişki kurulmamıştır.

7. Etkinlik

Ünsüz benzeşmesiyle ilgili aşağıda verilen bilgileri okuyunuz. Metinde ünsüz benzeşmesinin görüldüğü kelimeleri bularak aşağıya yazınız.

Ünsüz Benzeşmesi

Dilimizde “ç, f, h, k, p, s, ş, t” sert ünsüzlerle biten bir kelimeye yumuşak ünsüzler “c, d, g” ile başlayan bir ek geldiğinde ekin başındaki ünsüz “ç, t, k” harflerine dönüştürülerek sertleşir.

Ünsüz benzeşmesinde; c ünsüzü ç ünsüzüne, d ünsüzü t ünsüzüne, g ünsüzü k ünsüzüne dönerek sertleşir.

Örnek:

dolap – da -----dolapta
yavaş – ca -----yavaşça
unut – gan -----unutkan

Kelimeler: _____

Şekil 3. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı 7. Etkinlik, Sayfa 167

Etkinlik açıklaması: Şekil 3’te görülen ve iki aşamadan oluşan yedinci etkinlikte ünsüz benzeşmesi ele alınmıştır. İlk aşamada bu terimle ilgili önce tanım ve sonra birkaç örnek sözcük verilmiştir. İkinci aşamada ise öğrencilerden bu ses olaylarına metinden örnek bulmaları istenmiştir.

Metin temelli olma: Etkinlik metin temelli değildir çünkü altıncı temada yer alan “Mavi Eşofmanlı Adam” adlı okuma metninin altında hazırlanan bu etkinlikte

okuma metninden örnek cümle ve paragraflar alınmamıştır. Ancak etkinliğin b bölümünde öğrencilerden okuma metninden ünsüz benzeşmesine uygun örnekler bulunması istense de etkinliğin metin temelli olduğu söylenemez.

Dilbilgisel yaklaşım: Etkinlik biçimsel yaklaşıma uygun olarak hazırlanmıştır. Çünkü etkinlikte önce kural yani tanım, ardından tanıma ilişkin birkaç örnek sözcük verilmiştir. Bu yüzden 2019 Türkçe Öğretim Programı'nda benimsenen işlevsel yaklaşımla uyuşmayan bir etkinliktir.

Aşamalık: Etkinlik aşamalı değildir. Etkinlikte ünsüz benzeşmesi öğretilirken sert ünsüz, yumuşak ünsüz, ek terimleri geçmektedir. Ancak etkinlikte bunlarla ilgili öğrencilere ön bilgilerini hatırlatacak herhangi bir hazırlık veya açıklama yapılmamıştır.

Bilişsel öğrenme düzeyi: Etkinlik hatırlama ve anlama düzeyine uygundur. Etkinliğin birinci bölümü hatırlama, ikinci bölümü ise anlama bilişsel öğrenme düzeyindedir. Çünkü etkinlikte ünsüz benzeşmesi hakkında öğrencilere bilgi verilmiş, ikinci bölümde ise bu bilgiye uygun öğrenciden örnek vermesi istenmiştir.

Dil becerileri ile ilişki: Etkinlikte dil becerileri ile dolaylı bir ilişki kurulmuştur. Öğrencilerden okuma metninden ünsüz benzeşmesi örnekleri bulmaları istenmiştir.

Ses olayları ile ilgili Türkçe ders kitabı tema sonu değerlendirme sorularının incelenmesi: Ses olayları ile ilgili tema sonunda beş soru bulunmaktadır. Bu soruların bilişsel öğrenme düzeyi aşağıdaki gibidir:

7. Aşağıdaki kelimelerden ünlü düşmesine uğramış olanların başındaki kutucuğu işaretleyiniz.

☐	ağzım	☐	beyincik	☐	burnum	☐	emretti
☐	önlünü	☐	gönülsüz	☐	ismini	☐	karnı
☐	kaynama	☐	kıvrımlar	☐	kokusu	☐	oğlu
☐	ömürden	☐	sabırlı	☐	savurdu	☐	uyusun

Şekil 4. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, 4. Tema Sonu, Sayfa 131

Bilişsel Öğrenme Düzeyi: Anlama

8. Aşağıdaki kelimelerden ünlü daralmasına uğramış olanları işaretleyiniz.

☐	anlamıyor	☐	ağlıyor	☐	çıkartıyor	☐	duymuyor
☐	gelmiyor	☐	geziniyor	☐	kaçıyor	☐	saklanıyor
☐	seçmiyor	☐	söylüyor	☐	temizlemiyor	☐	tuzluyor
☐	uçuyor	☐	veriyor	☐	yaşıyor	☐	yor

131

Şekil 5. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, 4. Tema Sonu, Sayfa 131
Bilişsel Öğrenme Düzeyi: Anlama

12. Cümlelerdeki noktalı yerleri aşağıda verilen kelimelerden uygun olanıyla tamamlayınız.

<input type="text"/>	düşmesi	<input type="text"/>	türemesi	<input type="text"/>	yumuşaması
----------------------	---------	----------------------	----------	----------------------	------------

- Dilimizde bazı kelimelerin başka kelimelerle birleşmesi sonucunda veya ünlüyle başlayan bir ek aldığında bir sesin ortaya çıkmasına ünsüz _____ denir.
- Dilimizdeki p, ç, t ve k ünsüzleriyle biten bir kelimeye ünlü ile başlayan bir ek getirildiğinde sonundaki ünsüz yumuşayarak b, c, d ve g'ye dönüşmesine ünsüz _____ denir.

Şekil 6. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, 5. Tema Sonu, Sayfa 160
Bilişsel Öğrenme Düzeyi: Hatırlama

6. Aşağıdaki kelimelerden ünsüz benzeşmesine uğrayanları işaretleyiniz.

☐	ağacı	☐	çalışkan	☐	dişçi
☐	dolabını	☐	kaldı	☐	kitapçı
☐	mektubu	☐	simitçi	☐	yaptı

Şekil 7. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, 6. Tema Sonu, Sayfa 189
Bilişsel Öğrenme Düzeyi: Anlama

9. Aşağıdaki cümlelerde altı çizgili sözcüklerin hangisinde ünsüz yumuşaması, ünsüz benzeşmesi ya da ünlü düşmesi gibi bir ses olayı yoktur?

- A) Alnından boncuk gibi ter damlıyordu.
B) Kitabın kapağı bence çok çok güzeldi.
C) Nasıl davranacağını kendisi de bilmiyor.
D) Bugün hava daha güzel olacaktı.

245

Şekil 8. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, 8. Tema Sonu, Sayfa 245
Bilişsel Öğrenme Düzeyi: Anlama

Şekiller ve açıklamalarda görüldüğü gibi ses olayları ilgili tema sonlarında yer alan soruların alt basamaklar olan hatırlama ve anlama bilişsel öğrenme düzeylerinde olduğu görülmüştür.

Üçüncü alt soruna ilişkin bulgular: Bu alt sorunu çözmek için 6. sınıf düzeyinde işlevsel dilbilgisine uygun olarak öğretim etkinlikleri hazırlanmıştır.

Etkinlik 1. Ben ünlüyüm! Ben ünsüzüm!

Alfabe'deki harfleri sırayla seslendiriniz. Bu seslendirme esnasında ağız, dudak, diş vb. gibi konuşma organlarında bir engelle karşılaşmadan çıkan sesleri ünlü bölümüne, herhangi bir engelle karşılaşmış çıkan sesleri ünsüz bölümüne yazınız.

Ben ünlüyüm.	Ben ünsüzüm.
Örnek: Aa,..... Aa'yı herhangi bir engelle karşılaşmadan çıkarırız.	Örnek: Bb,..... Bb engellenir çünkü dudakları- mız birbirine dokunur.

Etkinlik 2. Ünlü ve ünsüzleri biliyorum!

Aşağıdaki boşlukları doldurunuz.

Akciğerlerden gelen havanın ses yolunda bir engelle karşılaşmadan ses tellerini titreştirme sonucu oluşan seslere denir. Ünlüler şunlardır:

Akciğerlerden gelen havanın ses yolundaki bir engelle karşılaşması sonucu oluşan seslere denir. Ünsüzler şunlardır:

Etkinlik 3. Ünlü düşmesini öğrenelim!

“İnsan vücudu” adlı metni dinlerken boşlukları doldurunuz. Ardından aşağıdaki tabloda verilen boşlukları doldurunuz.

İNSAN VÜCUDU

İnsan vücudu kafa, boyun, gövde, kollar ve bacaklardan oluşur. Vücudumuzun üst bölümünde kafamız bulunur. Kafamızın içinde **beynimiz** vardır. **Beyin** bütün vücudumuzu yönetir. Kafamız, vücudumuza **boyun** ile bağlanır. **Boynumuz** gövde ile kafamız arasında köprüdür. Kafamızın ön bölümünde **burun** vardır. **Burnumuz** koku alma organımızdır. Burnumuzun üst kısmında **alın** vardır. **Alnımızın** bitiminden itibaren saçlarımız başlar. Burnumuzun hemen altında ise **ağız** vardır. **Ağzımızın** konuşma, yeme-içme gibi işlevleri vardır. Gövdemizin üst kısmında **göğüs** bölgemiz, alt kısmında ise **karın** bölgemiz vardır. **Göğsümüz ve karnımızın** altında iç organlarımız vardır.

Sözcük	Ek	sözcük+ekler	Düşen ünlü	Ses olayı
Örnek: ağız	-ımız	ağzımız	ı	Ünlü düşmesi
alın	-ımız	alnımız		
beyin	-imiz	beynimiz		
boyun	-umuz	boynumuz		
burun	-umuz	burnumuz		
göğüs	-ümüz	göğsümüz		
karın	-ımız	karnımız		

Düşünelim, tartışalım!

1. Birinci sütundaki sözcükler kaç hecelidir?
.....
2. Bu sözcüklerin aldıkları ekler ünlü ile başlıyor yoksa ünsüz bir sesle mi başlıyor?
.....

Öğrenelim!

Ünlü düşmesi: Türkçede iki heceli bazı sözcükler ünlü ile başlayan bir ek aldıklarında ikinci hecelerindeki ünlü ses düşer. Bu ses olayına ünlü düşmesi denir. Ünlü düşmesine uğrayan sözcükler okundukları gibi yazılır.

Etkinlik 4. Ünlü düşmesine uğrayan birleşik eylemlerin yazımını biliyorum!

Aşağıda giriş bölümü verilen öykünün devamını yazınız. Öykünüzde aşağıda verilen birleşik eylemleri ünlü düşmesine uğradıkları için örnekteki gibi birleşik olarak yazınız.

emir etmek

keşif etmek

şükür etmek

hapis etmek

sabır etmek

kahr olmak

ADİL KRAL'LA BİR GÜN

Adil Kral güne erkenden başlamayı severdi. Bu kral diğer ülkelerin krallarına hiç benzemezdi. Çevresindeki çalışanlara **emretmez**, herhangi bir isteği olduğunda rica ederdi.

.....

.....

.....

.....

.....

Tartışma ve Sonuç

2019 Türkçe Dersi ve 2024 Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Program'larında ses olayları işlevsel bir bakış açısıyla ele alınmıştır. Çünkü her iki programda da ses olayları temel dil becerileri ile ilişkilendirilmiştir. Böylece temel eğitim öğrencilerin konu ile ilgili öğrendikleri bilgi ve becerileri dört temel dil becerisine yansıtılmaları hedeflenmiştir. Alanyazında temel eğitimde dilbilgisi öğretiminde geleneksel öğretim şeklinin terk edilmesi gerektiği vurgulanır (Demirel ve Şahinel, 2006; Dolunay, 2010, 2014; Göğüş, 1978; Onan, 2012; Özbay, 2011; Sağır ve Demir Atalay, 2016). Çünkü bu şekilde bir dilbilgisi öğretiminde dilin kuralları öğrencilere ezberletilir ancak öğrenci bu bilgiyi temel dil becerilerinde kullanamaz. Ancak işlevsel dilbilgisinde ise metin temelli dilbilgisi öğretimi yapılır. Dilbilgisi konuları temel dil becerileri ile ilişkilendirilerek konu ile ilgili bilgilerin yeni durumlarda temel dil becerilerinde kullanılması için çalışmalar yapılır. Bilgiler doğrudan verilmez, sezdirme

yöntemi kullanılarak öğrencinin bilgiyi kendisinin keşfetmesi için etkinlikler hazırlanır.

İşlevsel dilbilgisinde daima dil yapılarının oluşturduğu anlamlar öncelenir ve anlam oluşmasında etkili olan bağlamlar öğretimde kullanılır. Alanyazında işlevsel dilbilgisi ile yapılan öğretimin başarılı olduğunu gösteren çalışmalar vardır (Çiçek ve Dolunay, 2021; Karatay ve Çiçek, 2022; Çiçek ve Karatay, 2023). Bu araştırmalarda işlevsel dilbilgisi ilkelerine uygun olarak çatı, -de/de ve mi'nin yazımı ile ilgili öğretim etkinlikleri geliştirilerek temel eğitimde uygulanmış ve başarılı sonuçlar elde edilmiştir. Ancak bu araştırmada incelenen 5. sınıf Türkçe ders kitabında ses olayları ile ilgili etkinliklerin Türkçe Öğretim Programları'nın (MEB, 2019, 2024) temel yaklaşımı olan işlevsel dilbilgisine uygun olmadığı görülmüştür. Çünkü bu etkinliklerin metin temelli olmadığı, kuralcı bir yaklaşımla hazırlandığı, aşamalı olmadığı, dil becerileri ile ilişkilendirilmediği görülmüştür. Ayrıca hem öğretim etkinliklerinin hem de tema sonunda yer alan ses olayları sorularının bilişsel öğrenme düzeylerinin hatırlama ve anlama basamağında kaldığı görülmüştür. Benzer şekilde Yenen Avcı ise (2014) Türkçe ders kitaplarında ses olayları ile ilgili etkinliklerin yetersiz olduğunu, aşamalı olmadığını, etkinliklerin hatırlama düzeyinde kaldığını tespit etmiştir.

Öneriler

Ses olayları konusunun yenilenen 2024 Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda olduğu gibi temel eğitimde altıncı sınıf düzeyinde yer alması uygundur çünkü ses bilgisi ile ilişkili olan Türkçenin biçim bilgisi unsurları olan ek, kök vb. terimler bu sınıf seviyesinde verilmektedir.

Temel eğitimde kullanılan Türkçe ders kitaplarında ses olayları ile ilgili etkinlikler işlevsel dilbilgisi yaklaşımı ile hazırlanmalıdır. Etkinlikler metin temelli, aşamalı, temel dil becerileri ile ilişkili olmalıdır.

Bununla birlikte Türkçe ders kitaplarında bulunan etkinlikler ve sorular bilişsel öğrenme düzeylerine dengeli dağıtılmalıdır.

Kaynakça

- Aksan, M. (1993). Dilbilimde işlevci-biçimci yaklaşım. *Dilbilim Araştırmaları*, 4, 189-200.
- Aksin, H. Ş. (2022). *Ses olaylarının etkinlik temelli öğretiminin öğrencilerin akademik başarılarına ve dil bilgisi tutumlarına etkisi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi.
- Çiçek, S. (2021). *Türkçede çatı kavramı, Yönetme ve Bağlama Kuramına göre çatı öğretimi*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Çiçek, S. (2023). Ana dili olarak Türkçe öğretiminde işlevsel dilbilgisinin kullanımı ve etkinlik örnekleri. *Yazıtlardan Dijitale Türkçe Cumhuriyet'in 100. Yılına Armağan*, 66-83.
- Çiçek, S., & Dolunay, S. K. (2021). Türkçede çatı kavramı, yönetme ve bağlama kuramına göre çatı öğretimi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40(2), 849-900. <https://doi.org/10.7822/omuefd.997509>
- Çiçek, S., & Karatay, H. (2023). -de biçimbirimi ile de bağlacının işlevleri ve yazımının öğretimi. *Eğitim ve Bilim*, 48(214), 249-267. doi.org/10.15390/EB.2023.12079
- Demirel, Ö., & Şahinel, M. (2006). *Türkçe öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Dik, S. C. (1997). *The Theory of Functional Grammar (Part I: The Structure of The Clause (Revised 2. Ed.))*. Kees Hengeveld (Ed.). Berlin, New York: Mouton de Gruyter.
- Dolunay, S. K. (2010). Dil bilgisi öğretiminin amacı ve önemi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 27, 275-84.
- Dolunay, S. K. (2014). Dil bilgisi öğretimi. Abdurrahman Güzel ve Halit Karatay (Ed.). *Türkçe öğretimi el kitabı*. (s. 381-413). Ankara: Pegem Akademi.
- Efendioğlu, S., & İşcan, A. (2010). Türkçe ses bilgisi öğretiminde ses olaylarının sınıflandırılması. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 17(43), 121-143.
- Egins, S. (2014). *Introduction to Sytemic Functional Grammar*. New York London: Continuum
- Freddi, M. (2004). *Functional Grammar: An Introduction for the EFL Student*. http://amsacta.cib.unibo.it/archive/00000867/01/FunctionalGrammarEFLStudent_Freddi_2004_with_forewor.d.pdf (06. 06. 2006)
- Göğüş, B. (1978). *Orta dereceli okullarımızda Türkçe ve yazın eğitimi*. Ankara: Gül Yayınevi.
- Halliday, M. A. K. (2004). *An introduction to functional grammar* (3rd). London United Kingdom: Arnold.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Karatay, H., & Kükrer, M. (2024). 5. sınıf öğrencilerinin yazım yanlışları ve nedenleri: durum çalışması. *International Journal of Language Academy*, 49, 219-237. DOI: 10.29228/ijla.74586
- Karatay, H., & Çiçek, S. (2022). Mi'nin işlevleri ve yazımının öğretimi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(4), 1563-1581. <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2022.22.74506-1104035>
- Larsen-Freeman, D. (2001). *Grammar*. R Carter & D. Nunan (Ed.), In *The Cambridge guide to teaching English to speakers of other languages* (pp. 34- 41). Cambridge: Cambridge University Press.
- MEB. (2019). *Türkçe dersi öğretim programı (5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı.

- MEB. (2024). *Ortaokul Türkçe dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı.
- Onan, B. (2012). *Dil bilgisi öğretiminde temel ilkeler ve izlenen aşamalar*. M. Özbay (Ed.), *Türkçe Eğitimi Açısından Dil Bilgisi Öğretimi* (71-102). Ankara: Pegem Akademi.
- Özbay, M. (2011). *Özel öğretim yöntemleri II*. Ankara: Öncü kitap.
- Pekaz, K. (2007). *İlköğretim sekizinci sınıf yazılı anlatımlarındaki ses olayları, noktalama, imlâ hataları ve anlatım bozukluklarının düzeltilmesinde ipucu ve geri bildirim teknikleri*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Sağır, M., & Atalay, D. (2016). *Yeni programa uygun etkinliklerle dil bilgisi öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Şahin, F. (2019). *Altıncı sınıf Türkçe dersi ses olayları konusunda geliştirilen eğitsel oyunun akademik başarıya etkisi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Balıkesir Üniversitesi.
- Sancı Uzun, D., Atalay, E., & Ekinci Çelikpazu, E., (2019). Türkçe dersi öğretim programında yer alan dilbilgisi kavramlarının Türkçe ders kitabındaki etkinliklerde ele alınışları üzerine bir inceleme. *XIV. Uluslararası Büyük Türk Dili Kurultayı* (ss.178-190). Bakü, Azerbaycan.
- Schaaik, G. V. (1998). İşlevsel dilbilgisi nedir? *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, 9, 9- 25.
- Sevim, B. (2022). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 5. sınıf ders kitabı*. Ankara: Koza Yayınları.
- Şimşek, H. (2009). Methodical problem in the researches of educational history. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences*, 42(1), 33-51.
- TDK. (2018). Güncel Türkçe sözlük. Erişim tarihi. 24.09.2024, <https://sozluk.gov.tr/>.
- Yenen Avcı, Y. (2014). Türkçe ders kitaplarında ses olayları. *Ege Eğitim Dergisi*, 15(2), 497-520. <https://doi.org/10.12984/eed.35154>
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Extended Abstract

Grammar is the branch of science that examines the sound, form, syntax and meaning features of a language and explains the language's operating system. Sound, defined as “the vibration created by the air coming from the lungs in the larynx” (TLA, 2018), is the smallest unit of a language. Phonemes form morphemes and morphemes form words. Words, in turn, are arranged according to the rules of syntax to form sentences, which are meaningful units.

In order to be successful in using a language, it is necessary to become proficient in language skills. One learns to use one's mother tongue spontaneously. However, the use of a language varies from region to region and it is necessary to take formal or non-formal lessons from experts to use the written language. The first way to use a language orally and in writing is to recognize and know the sounds in the language and to skillfully use the sound events that occur during the combination of sounds in four basic skills. For this reason, the subject of sound events is included in the Turkish curriculum (MoNE, 2019, 2024).

In the 2019 Turkish Language Teaching Program (MoNE, 2019, 38), sound events: “T.5.4.11. Uses words that undergo sound events correctly in his/her writings” in the writing skill area at the 5th grade level. Accordingly, 5th grade students are expected to acquire knowledge and skills in writing about this subject. In addition, with a functional approach, it

is aimed to acquire the ability to write correctly the words that have undergone sound events while writing their mother tongue Turkish.

In the 2024 Secondary School Turkish Curriculum (MoNE, 2024), sound events: “LSV.LR.6.2. Distinguishes the causes of auxiliary consonants and sound events encountered in the combination of vocabulary and language structures. LSV.SW.6.1. Uses vocabulary and language structures that undergo sound events correctly.” At the 6th grade level, listening and reading skills under comprehension skills and speaking and writing skills under expression skills are handled separately in two different ways. Accordingly, 6th grade students are expected to acquire knowledge and skills related to this subject. In addition, with a functional approach, it is aimed that they acquire the ability to distinguish the reasons while listening and reading their mother tongue Turkish, and the ability to speak and write correctly while speaking and writing. Looking at the achievements in the programs, it is a correct and important development that the achievements related to sound events in the new Turkish curriculum (MoNE, 2024) cover all language skills in a functional way.

There are studies on sound events in the literature (Aksin, 2022; Karatay & Kükrer, 2024; Pekaz, 2007; Şahin, 2019; Yenen Avcı, 2014). Accordingly, Aksin (2022) found that activity-based teaching of sound events increased fifth grade students' academic achievement and improved their grammar attitudes. Şahin (2019) determined that the use of educational games increased sixth grade students' achievement in phonological events. Karatay and Kükrer (2024) found that fifth-grade students frequently made mistakes in the spelling of sounds and words with sound events; Pekaz (2007) found that eighth-grade students frequently made mistakes in the spelling of words with sound events. Yenen Avcı (2014), who examined sound events in Turkish textbooks, found that the activities related to the subject were insufficient, not progressive, and that the activities remained at the recall level.

In this study, unlike previous studies, the teaching of sound events in the 2019 and 2024 Turkish Curricula and Turkish textbooks will be examined comparatively and teaching activities suitable for functional grammar will be proposed. For this purpose, answers to the following problems were sought:

Research Questions:

1. How is the topic of sound events handled in the 2019 Turkish Lesson Teaching Program and the 2024 Secondary School Turkish Lesson Teaching Program, is there a difference?
2. Are the teaching activities related to the subject of sound events in the fifth grade Turkish textbook suitable for the functional grammar approach?
3. How should teaching activities related to sound events be suitable for functional grammar?

This research, which examines the treatment of sound events in Turkish course curricula and textbooks, was conducted according to document analysis, one of the qualitative research methods. The data collection tools of this research are the 2019 Turkish Lesson and 2024 Secondary School Turkish Lesson Teaching Programs and the 5th grade Turkish textbook (Sevim, 2022).

Descriptive analysis, one of the qualitative data analysis methods, was used to analyze the documents collected in the study. Accordingly, in order to solve the problems and sub-problems of the research, firstly, the grade level, terms, number of terms, and the teaching approach adopted in the 2019 Turkish Lesson Teaching Program and 2024 Secondary School Turkish Lesson Teaching Program regarding sound events were examined and the results were compared. Secondly, the teaching activities on the topic of sound events in the 5th grade Turkish textbook (Sevim, 2022), which was determined as the sample and

which was taught in the 2023-2024 academic year (Çiçek, 2021; Sancı Uzun et al., 2019), were examined according to the text-based, grammatical approach, progressive, cognitive learning level criteria. Thirdly, teaching activities aiming to teach the topic of sound events in accordance with the functional grammar approach were prepared and presented to the use of academicians and teachers.

In the study, firstly, the subject of sound events in Turkish curricula was examined. Accordingly, in both programs, the subject of sound events is handled according to the functional grammar approach. In the 2019 Turkish Lesson Teaching Program, sound events are addressed at the 5th grade level, while in the 2024 Secondary School Turkish Lesson Teaching Program, they are addressed at the 6th grade level. While there are five different terms related to sound events in the 2019 Turkish Lesson Teaching Program, there are seven different terms in the 2024 Secondary School Turkish Lesson Teaching Program. Finally, in both programs, sound events are handled from a functional perspective. The subject of sound events is associated with writing skill in the 2019 Turkish Teaching Program and with four basic language skills in the 2024 Secondary School Turkish Course Teaching Program. Accordingly, the effect and contribution of sound events to basic language skills is discussed in relation to language skills and it is aimed that students acquire knowledge and skills related to the subject.

Secondly, the teaching activities related to the topic of sound events in the 5th grade Turkish textbook were analyzed according to the criteria of text-based, grammatical approach, gradualness, and cognitive learning level.

In the analyzed Turkish textbook (Sevim, 2022), it was determined that there were three teaching activities related to the subject of sound events. These three activities included five terms: vowel drop, vowel contraction, consonant softening, consonant derivation, consonant affinity. As a result of the examinations, it was seen that the activities were not text-based, prepared with a formal approach, not progressive, cognitive learning levels were at the recall and comprehension levels, and an indirect relationship was established with language skills.

Finally, teaching activities were prepared in accordance with functional grammar at the 6th grade level. These activities were prepared in accordance with functional grammar by being text-based, progressive and associated with language skills.

In the 2019 Turkish Lesson and 2024 Secondary School Turkish Lesson Teaching Programs, sound events are handled from a functional perspective. Because in both programs, sound events are associated with basic language skills. Thus, it is aimed that basic education students reflect the knowledge and skills they have learned about the subject to four basic language skills.

In functional grammar, the meanings formed by language structures are always prioritized and the contexts that are effective in meaning formation are used in teaching. However, it was observed that the activities related to sound events in the 5th grade Turkish textbook examined in this study were not in accordance with functional grammar, which is the basic approach of the Turkish Teaching Programs (MoNE, 2019, 2024). Because it was seen that these activities were not text-based, prepared with a prescriptive approach, not progressive, and not associated with language skills. In addition, it was seen that both the teaching activities and the sound events questions at the end of the theme remained at the recall and comprehension level of cognitive learning levels.

It is appropriate to include the topic of sound events at the sixth grade level in basic education, as in the renewed 2024 Secondary School Turkish Course Teaching Program, because the terms such as suffix, root, etc., which are the elements of Turkish morphology related to phonology, are given at this grade level.

In Turkish textbooks used in basic education, activities related to sound events should be prepared with a functional grammar approach. Activities should be text-based, progressive and related to basic language skills. In addition, activities and questions in Turkish textbooks should be distributed evenly across cognitive learning levels.